

Αγγελική Δαρλάση

οι ΜΕΓΑΛΟΙ...
μικροί

μαέστρο

ΟΙ

ΜΟΥΣΙΚΟΙ

εικονογράφηση
Σοφία Παπαδοπούλου

ΜΕΤΑΙΧΜΙΩ

Nikos Skalkottas: An Original Genius
BY NAME KALLER

Χαλκίδα

WINSTON CHURCHILL
1874-1965
ΕΥΡΩΠΑΙΑ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Ν. ΣΚΑΛΚΟΤΑΣ
1986

Η μουσική έχει παύσεις
όπως η ζωή

Ο Νίκος

«Αντίο, λοιπόν».

«Μη λες αντίο».

«Τι να πω;»

«Να πεις “καλή αντάμωση”».

«Αυτό σημαίνει ότι θα ξαναγυρίσουμε;»

Παύση.

Και στη μουσική υπάρχουν παύσεις. Μουσικές παύσεις τις λένε αυτές.

Στη ζωή πώς τις λένε; Σκέτο παύσεις;

Παύση, λοιπόν, στο σπίτι τους στην Ανδρούτσου; Παύση στη μισή του οικογένεια; Παύση και στη Χαλκίδα;

«Φυσικά και θα ξαναγυρίσεις, βρε χαζούλι» του λέει η αδερφή του και τον αγκαλιάζει.

Μα αντί να τον παρηγορήσει εκείνη η αγκαλιά, γίνεται αφορμή για να αφήσει να ξεχυθούν τα δάκρυα που με τόσο κόπο συγκρατούσε όλη αυτή την ώρα ο εξάχρονος Νίκος. Ένα κλάμα άηχο. Γεμάτο παράπονο.

«Κι όμως, Κική... Εγώ... Εγώ δε θέλω να φύγω» λέει με μικρά αναφιλητά ρουφώντας τη μύτη του.

Και η Κική βγάζει από την τσέπη το μαντίλι της και του τη σκουπίζει, όπως και τα δάκρυά του. Κι ύστερα κοιτάζει ένα γύρο το δωμάτιο. Κι έπειτα πλησιάζει αποφασιστικά στο κρεβάτι του. Εκεί πάνω, το μικρό βιολί του Νίκου ξεκουράζεται μέσα στη θήκη του. Η Κική το παίρνει και μ' αυτό στα χέρια της έρχεται και πάλι κοντά του.

«Τι θα έλεγες, λοιπόν, αν σου έλεγα ότι για να μείνεις εδώ θα πρέπει ν' αφήσεις το βιολί; Να μην ξαναπαίξεις μουσική;»

Ο Νίκος την κοιτάζει με μάτια έντρομα.

«Γιατί; Γιατί να το πεις αυτό;»

«Λοιπόν; Τι λες; Θα ανταλλάξεις το βιολί με το σπίτι μας; Τη Χαλκίδα με τη μουσική;» επιμένει εκείνη.

«Μα γιατί δεν μπορώ να τα έχω και τα δύο;» επιμένει κι ο Νίκος.

«Επειδή... επειδή δεν μπορείς. Δε γίνεται». Η φωνή της αδερφής του ακούγεται οριστική. Σαν πράγματι αυτή να είναι η μόνη λύση.

Αυτή είναι η μόνη λύση. Λίγο πολύ αυτό του είχε πει κι ο πατέρας.

που
σε στα
εία. Κι
πολύ
έπαιζε
α, πριν
ρονών,
ς έπαι-
υ κάνει

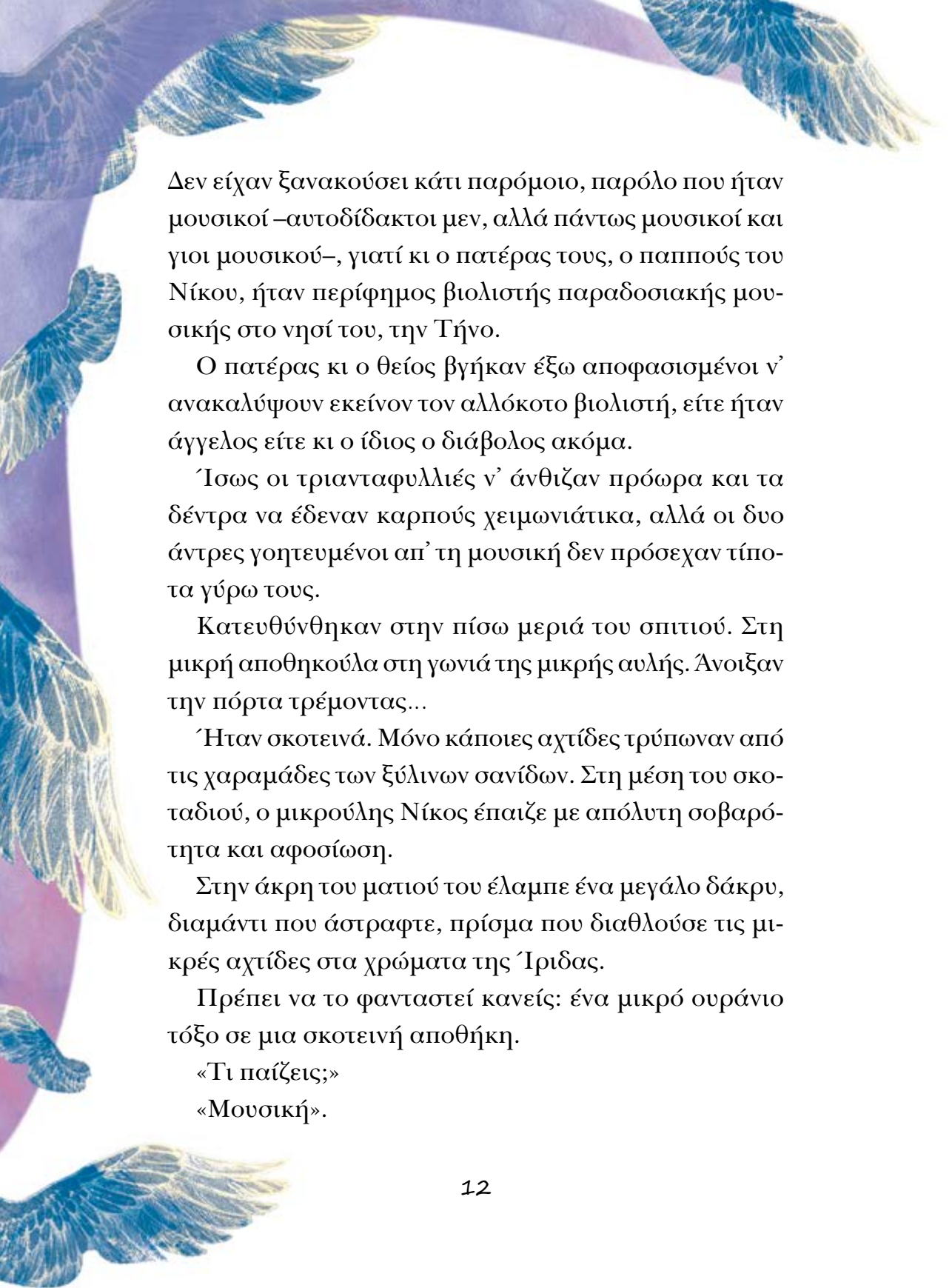
Ήταν πριν λίγο καιρό που το πατρικό σπίτι του είχε πλημμυρίσει αναπάντεχα από τους ήχους μιας πανέμορφης, αλλά αλλόκοτης μουσικής.

Στην αρχή όλοι στο σπίτι είχαν νομίσει πως ήταν κάποιος πλανόδιος. Κι όμως... κανείς πλανόδιος δε θα μπορούσε να παίζει έτσι! Μόνο αν ήταν ένας ανεπανόρθωτα ερωτευμένος βιρτουόζος που έκανε καντάδα. Μόνο αν ήταν ένας έκπτωτος άγγελος, τιμωρημένος να μην παίξει ποτέ στην ορχήστρα των αγγέλων.

Ο πατέρας κι ο θεός του κοιτάζονταν απορημένοι.

Μερί και ταγατηνός εις τήν ἑσπερίαν τήν νύκτα.

[illegible]

Δεν είχαν ξανακούσει κάτι παρόμοιο, παρόλο που ήταν μουσικοί –αυτοδίδακτοι μεν, αλλά πάντως μουσικοί και γιοι μουσικού–, γιατί κι ο πατέρας τους, ο παππούς του Νίκου, ήταν περίφημος βιολιστής παραδοσιακής μουσικής στο νησί του, την Τήνο.

Ο πατέρας κι ο θεός βγήκαν έξω αποφασισμένοι ν' ανακαλύψουν εκείνον τον αλλόκοτο βιολιστή, είτε ήταν άγγελος είτε κι ο ίδιος ο διάβολος ακόμα.

Ίσως οι τριανταφυλλιές ν' άνθιζαν πρόωρα και τα δέντρα να έδεναν καρπούς χειμωνιάτικα, αλλά οι δυο άντρες γοητευμένοι απ' τη μουσική δεν πρόσεχαν τίποτα γύρω τους.

Κατευθύνθηκαν στην πίσω μεριά του σπιτιού. Στη μικρή αποθηκούλα στη γωνιά της μικρής αυλής. Άνοιξαν την πόρτα τρέμοντας...

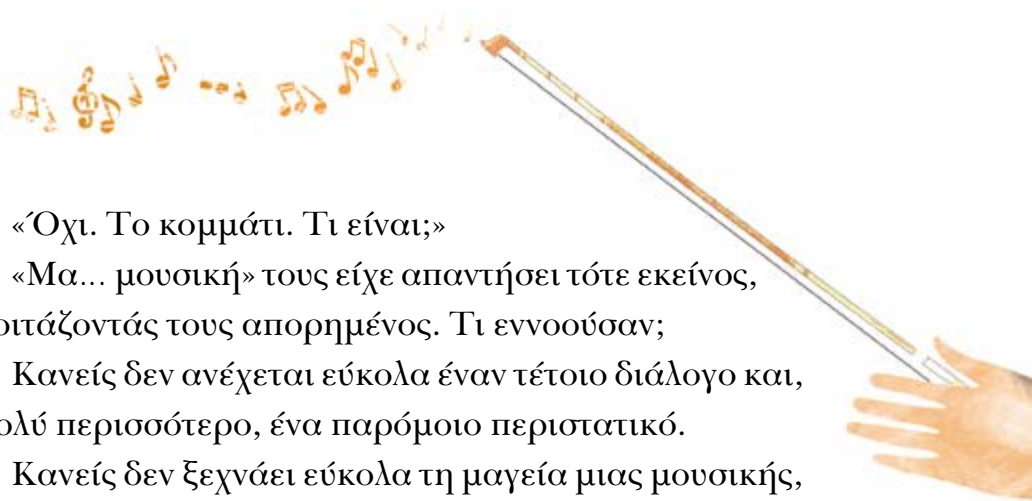
Ήταν σκοτεινά. Μόνο κάποιες αχτίδες τρύπωναν από τις χαραμάδες των ξύλινων σανίδων. Στη μέση του σκοταδιού, ο μικρούλης Νίκος έπαιζε με απόλυτη σοβαρότητα και αφοσίωση.

Στην άκρη του ματιού του έλαμπε ένα μεγάλο δάκρυ, διαμάντι που άστραφτε, πρίσμα που διαθλούσε τις μικρές αχτίδες στα χρώματα της Ίριδας.

Πρέπει να το φανταστεί κανείς: ένα μικρό ουράνιο τόξο σε μια σκοτεινή αποθήκη.

«Τι παίζεις;»

«Μουσική».

«Όχι. Το κορμάτι. Τι είναι;»

«Μα... μουσική» τους είχε απαντήσει τότε εκείνος, κοιτάζοντάς τους απορημένους. Τι εννοούσαν;

Κανείς δεν ανέχεται εύκολα έναν τέτοιο διάλογο και, πολύ περισσότερο, ένα παρόμοιο περιστατικό.

Κανείς δεν ξεχνάει εύκολα τη μαγεία μιας μουσικής, ειδικά όταν ο ίδιος είναι μουσικός – έστω και αυτοδίδακτος όπως ήταν εκείνοι.

Πόσο μάλλον όταν αυτή η μουσική προέρχεται από έναν εξάχρονο βιολιστή.

Όχι, δεν είναι εύκολα πράγματα αυτά για να τα χωνέψεις, ειδικά όταν είσαι μουσικός.

«Απάντησέ μου σοβαρά. Αυτή η μουσική που έπαιζες υπάρχει;»

Κι ο μικρός Νίκος, αντί γι' άλλη απάντηση, χαμογέλασε κι έγνεψε καταφατικά.

«Πού υπάρχει;»

Μα τι ερώτηση ήταν αυτή; Η μουσική υπήρχε μέσα του. Κι υπάρχει παντού στον κόσμο, αρκεί να έχεις αυτιά να την ακούς. Αντί να πει αυτό όμως –πώς θα μπορούσε άλλωστε, αφού ήταν μόνο έξι χρονών;– αντί γι' άλλη απάντηση, εκείνος άπλωσε το δεξί του χέρι που κρατούσε το δοξάρι κι έκανε μια αόριστη κίνηση στον χώρο.

Μια μικρή κίνηση μ' ένα δοξάρι.

Μία και μόνο κίνηση...

Μια κίνηση που ισοδυναμούσε με την καλύτερη, την πειστικότερη απάντηση – πώς αλλιώς να την εκφράσει, αφού ήταν μόνο έξι χρονών;

Μια μικρή κι ανεπαίσθητη περιστροφή του δοξαριού στον χώρο· μια τόσο απλή και συνηθισμένη κίνηση, όπως ένα σήμα απ' την μπαγκέτα ενός μαέστρου...

Όπως ένα ξόρκι απ' το ραβδί ενός μάγου.

Μια κίνηση αντάξια να καθορίσει μια ολόκληρη ζωή...

Ο πατέρας κι ο θεός κοιτάχτηκαν μεταξύ τους. Αμίλητοι και προβληματισμένοι. Ο πατέρας έσκυψε και τον φίλησε στο μέτωπο. Κι ο θεός τού χαίδεψε το κεφάλι.

Λίγες ημέρες μετά, του ανακοίνωσαν πως θα έφευγε για να πάει στην πρωτεύουσα. Για να συνεχίσει εκεί κανονικά τα μαθήματα βιολιού.

Ο Νίκος δεν καταλάβαινε. Αφού κι εδώ δεν έκανε μαθήματα; Δεν του έκανε μαθήματα βιολιού ο θεός;

«Σε λίγο καιρό δε θα σου είναι αρκετά αυτά που μπορεί να σου μάθει ο θεός σου» είπε πολύ σοβαρά ο πατέρας. Κι ο θεός συμφώνησε κουνώντας καταφατικά το κεφάλι του. Η μητέρα δεν έλεγε τίποτα. Αχ, η μητέρα. Που μπορεί να μην ήταν μουσικός, αλλά τραγουδούσε τόσο υπέροχα εκείνα τα παραδοσιακά τραγούδια. Κι η αδερφή του η Κική τον κοιτούσε με μάτια υγρά, χαμογελώντας του γλυκά.

Όπως ακριβώς τον κοιτάζει τώρα, όπως ακριβώς του χαμογελάει και τώρα.

Για τη μουσική πρέπει, λοιπόν, να φύγει από το σπίτι τους. Από τη Χαλκίδα. Από τη ζωή που είχε ως τώρα.

Ο Νίκος κοιτάζει την αδερφή του αμίλητος.

Παύση μεγάλη.

Κι η μουσική έχει παύσεις. Όπως κι η ζωή. Κι όπως και στη μουσική, έτσι και στη ζωή οι παύσεις έχουν τη σημασία τους.

Κι έπειτα...

Την αγκαλιάζει σφιχτά. Πολύ σφιχτά.

«Τότε όχι αντίο. Καλή αντάμωση. Και το πρώτο κομμάτι που θα μάθω θα έρθω να σ' το παίξω» λέει και βγαίνει από την αγκαλιά της.

Κι αμέσως μετά αρπάζει από τα χέρια της το βιολί και με αυτό στα χέρια βγαίνει τρέχοντας έξω που τον περιμένουν, για να πάει στην Αθήνα, για να μάθει μουσική. Γιατί, όχι, δεν μπορεί χωρίς τη μουσική, κι επειδή πολλές φορές μοιάζει σαν να μην υπάρχει τίποτε άλλο εκτός από τη μουσική, κι επειδή σίγουρα υπάρχει πολλή μουσική εκεί έξω που πρέπει να την ανακαλύψει ο μικρός Νίκος. Ο Νίκος Σκαλκώτας.

Audate

Προς το Διοικητή
Εργαστηρίου της Διοίκησης Πόλεως, στην Αθήνα
καλή νύκτα του Πατριωτισμού, καίστε να διαβάσω
μήντων την πολιτική του Γεωργίου. Είναι εύκολο
δεν έχω τίποτα να σας ευχαριστώ για την απόφαση να

Χρονολόγιο

«Η σύνθεση είναι
το μόνο μου ιδανικό».

ΝΙΚΟΣ ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ

Γέννηση:
1904

1910

Γράφεται στο Ωδείο Αθηνών
για σπουδές βιολιού.

1912-1920

Σπουδάζει βιολί
με τον Τόνι Σούλτσε
στο Ωδείο Αθηνών.

1927-1931

Έχοντας κερδίσει ιδιωτική
υποτροφία από τον Μανώλη
Μπενάκη, σπουδάζει στην τάξη
σύνθεσης του Άρνολτ Σένμπεργκ
(πατριάρχη της 12φθογγης
ατονικής μουσικής) στην Πρωσική
Ακαδημία των Τεχνών στο Βερολίνο,
βασικό κέντρο προαγωγής
της σύγχρονης μουσικής εκείνη
την περίοδο.

Αναπτύσσει αξιολογή σταδιοδρομία
τόσο ως συνθέτης ή ενορχηστρωτής
όσο και ως μουσικός εκτελεστής,
κερδίζοντας την εκτίμηση των
καθηγητών του, αλλά και του
επαγγελματικού του περίγυρου.
Το 1931 χωρίζει από τη σύντροφό
του, τη Γερμανίδα βιολονίστρια
Ματίλντε Τέμκο. Μαζί της είχε
αποκτήσει δύο παιδιά – το ένα
πέθανε στη γέννα.

1923

Στρέφεται στη σύνθεση και
σπουδάζει με τους Πολ Καν,
Πάουλ Χουάν, Φίλιπ Γιάρνραχ
και Κουρτ Βάιλ.

1921

Έχοντας κερδίσει την Αβερύφειο
υποτροφία από το Ωδείο Αθηνών, ξεκινάει
τις μεταπτυχιακές του σπουδές στην
Ανωτάτη Ακαδημία Μουσικής του Βερολίνου,
με τον Βίλι Ες ως καθηγητή βιολιού.
Για βιοποριστικούς λόγους παίζει πιάνο
σε νυχτερινά κέντρα και
κινηματογράφους.

1920

Αποφοιτά σε ηλικία
16 ετών αποσπώντας
Πρώτο βραβείο και την
ανώτερη τιμητική διάκριση,
το «Χρυσό Μετάλλιο Ανδρέα
και Ιφιγένειας Συγγρού».

1933

Η άνοδος του ναζισμού στη Γερμανία καθιστά δύσκολη την επιβίωσή του εκεί. Εγκαταλείπει το Βερολίνο, αφήνοντας πίσω του τα χειρόγραφα 70 περίπου μουσικών έργων (κάποια από αυτά βρέθηκαν μετά τον θάνατό του σε παλαιοβιβλιοπωλεία) κι επιστρέφει στην Αθήνα.

Η επανένταξή του στους μουσικούς κύκλους της Αθήνας αποδεικνύεται δύσκολη, καθώς αντιμετωπίζει την καχυποψία και την περιφρόνηση του μουσικού κυκλώματος, επειδή αδυνατούν να κατανοήσουν τις νέες μουσικές προτάσεις του Σκαλκώτα. Ισχυρίζονται ότι γράφει ακαταλαβίστικη μουσική, αντίθετη με τους κανόνες που διδάσκονται στα ωδεία – φτάνουν μάλιστα να λένε πως είναι τρελός. Δουλεύει αρχικά ως ενορχηστρωτής στο Εθνικό Θέατρο και στη συνέχεια ως βιολονίστας, στα τελευταία πρώτα βιολιά αν και δεξιότηχης, στην Ορχήστρα του Ωδείου Αθηνών (μετέπειτα Κρατική Ορχήστρα Αθηνών) και στην Ορχήστρα της Εθνικής Λυρικής Σκηνής. Συνεχίζει να συνθέτει μανιωδώς.

Ο Σκαλκώτας πέθανε τελείως άγνωστος. Στην Αθήνα δημιούργησε έναν αξιοθαύμαστο κατάλογο έργων, τόσο σε ποιότητα όσο και σε όγκο, συνθέτοντας πυρετωδώς περισσότερα από 100 έργα μέσα στα 16 χρόνια από την επιστροφή του. Μόνο τρία από τα έργα του εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια της ζωής του, ενώ ελάχιστα έργα από αυτά της αθηναϊκής περιόδου ευτύχησε να τα ακούσει να εκτελούνται δημόσια. Ανακαλύφθηκε ως συνθέτης μετά τον θάνατό του, χάρη στην πρωτοβουλία φίλων και θαυμαστών του (Γ. Γ. Παπαϊωάννου, Γιώργος Χατζηνίκος κ.ά.), που μετεξελέχτηκε το 1961 στην «Εταιρεία Φίλων Σκαλκώτα» με πρόεδρο τον Μίνω Δούνια, με σκοπό τη διαφύλαξη και τη διάσωση του έργου του. Η μουσική δημιουργία του περιλαμβάνει όλα τα είδη μουσικής, πλην της όπερας. Η ιδιομορφία του ύφους της μουσικής του έγκειται στην πρωτοτυπία της παράλληλης ενασχόλησης με δύο εντελώς διαφορετικά ιδιώματα: της τονικής και της ατονικής μουσικής γλώσσας, σε ανοιχτή συνομιλία με τη νεοκλασική τεχνοτροπία και την εθνική ταυτότητα. Σήμερα, ο Νίκος Σκαλκώτας θεωρείται διεθνώς ένας από τους σημαντικότερους συνθέτες του 20ού αιώνα.

19 Σεπτεμβρίου 1949

Πεθαίνει σε ηλικία 45 ετών λόγω περιπλοκών μιας περισφιγμένης κήλης. Δυο ώρες αργότερα γεννιέται ο γιος του Νίκος, μετέπειτα γνωστός σκακιστής.

1946

Παντρεύεται τη Μαρία Παγκαλή κι έναν χρόνο αργότερα γεννιέται ο γιος του Αλέκος, μετέπειτα ζωγράφος.

Ο Αυστροβρετανός μουσικολόγος και κριτικός Χανς Κέλερ σε ένα κείμενό του αναφέρει ως κορυφαίους συνθέτες του 20ού αιώνα τα τέσσερα «Σ»: Σένπεργκ, Στραβίνσκι, Σκαλκώτα και Σοστακόβιτς.

Για να (ξανα)δούμε
τους Μεγάλους
με μάτια... μικρά!

Γιατί φταίει η μουσική
που ο μικρός Νίκος πρέπει να φύγει
από την αγαπημένη του Χαλκίδα; Θα καταφέρει
ο Βασίλης ν' αγγίξει το μπουζούκι; Γιατί η μικρή
Ευαγγελία δε θέλει ν' ακολουθήσει τους άλλους στην
εκκλησία; Θ' αντάλλαζε πράγματι η Μαίρη την όμορφη
φωνή της; Τι μπορεί να κρύβει ένα κρυφτό για τον Μίκη;
Γιατί ξαφνικά βάζει τα κλάματα το βράδυ της Ανάστασης
ο Μάνος; Μήπως σχεδιάζει κάτι πίσω από την πλάτη της
η κυρά της υπηρετριάς, της Δόμνας; Θα καταφέρει
ο Νίκος ν' αποκτήσει αυτό που τόσο λαχταρά;
Και τι ονειρεύεται να γίνει η Αργυρώ-Νικολέτα;

Ιστορίες εμπνευσμένες από την προσωπικότητα
και τα βιογραφικά στοιχεία σημαντικών Ελλήνων
κι Ελληνίδων στην παιδική τους ηλικία. Ιστορίες
για εκείνους τους Μεγάλους που ως μικροί
αντιμετώπισαν κάποια μικρή ή μεγαλύτερη
δυσκολία που πιθανότατα έπαιξε τον δικό της ρόλο
στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους
ή και στην πορεία της ζωής τους.

Μπορείτε να σκανάρετε αυτό τον κωδικό
με το smartphone ή το tablet σας, για να κατεβάσετε
το εκπαιδευτικό υλικό για το βιβλίο.

ISBN:978-618-03-2945-2

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΖΗΣ 82945

metaixmio.gr